

ks. Michał Drożdż

Potrzeba edukacji medialnej i dziennikarskiej według ks. prof. Antoniego Lewka w duchu *Magisterium Ecclesiae*

The Need for Media Education and Journalism by Fr. Prof. Anthony Lewek in the Spirit of the Magisterium Ecclesiae

STRESZCZENIE:

ARTYKUŁ OMAWIA POGLĄDY NA KWESTIĘ EDUKACJI MEDIALNEJ I DZIENNIKARSKIEJ, JAKIE PREZENTOWAŁ ŚP. KS. PROF. DR HAB. ANTONI LEWEK (1940-2010) - TWÓRCA STUDIÓW DZIENNIKARSKICH NA UNIWERSYTECIE KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE, A TAKŻE ZAŁOZYCIEL I PIERWSZY DYREKTOR INSTYTUTU EDUKACJI MEDIALNEJ I DZIENNIKARSTWA NA WYDZIALE TEOLOGICZNYM UKSW.

SŁOWA KLUCZOWE:

KS. PROF. ANTONI LEWEK, EDUKACJA MEDIALNA, PSEMiD

ABSTRACT:

THE ARTICLE DISCUSSES THE VIEWS ON THE ISSUE OF MEDIA EDUCATION AND JOURNALISM, WHICH PRESENTED FR. PROF. LEWEK ANTHONY (1940-2010) - THE FOUNDER OF JOURNALISM STUDIES AT THE CARDINAL STEFAN WYSZYŃSKI UNIVERSITY IN WARSAW, AND ALSO THE FOUNDER AND FIRST DIRECTOR OF THE INSTITUTE OF MEDIA EDUCATION AND JOURNALISM AT THE FACULTY OF THEOLOGY CSWU.

KEYWORDS:

FR. PROF. LEWEK ANTHONY, MEDIA EDUCATION, PSEMiD

Ks. prof. Antoni Lewek ma szczególne osiągnięcia organizacyjne w dziedzinach, którymi się zajmował: był przewodniczącym Sekcji Homiletów Polskich przez trzy kadencje (1983-1998), kierownikiem Katedry Homiletyki w ATK (1983-1998), w 1992 r. inicjatorem i kierownikiem studiów teologiczno-dziennikarskich w ATK, w 2002 r. organizatorem i dyrektorem Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na UKSW, wreszcie w 2008 r. zrealizował swój pomysł stworzenia *Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Medialnej i Dziennikarskiej im. Jana Pawła II* (PSEMiD), zrzeszającego wykładowców edukacji medialnej i dziennikarskiej na uniwersytetach, akademiach, wydziałach teologicznych, w wyższych seminariach duchownych oraz kościelnych rzeczników, referentów ds. środków społecznego przekazu i duszpasterzy ludzi mediów. Od 2009 r. do chwili śmierci w 2010 roku był przewodniczącym PSEMiD-u, którego statut został zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski 27 listopada 2008 r.

W maju ubiegłego roku przeprowadzałem wywiad z Księdzem Profesorem na ten temat. Prosił o przygotowanie pytań i dostarczeniu ich przeze mnie po tygodniu otrzymałem od niego gotowy, ponad 30-stronicowy tekst. Spieszył się i przynaglał mnie w czerwcu, żeby mógł dokonać ostatnich poprawek, nie wiedząc, że były to ostatnie poprawki.

Wcześniej przygotował specjalną obszerną publikację na temat drogi powstawania PSEMiD oraz jego początków i rozdał wszystkim członkom nowego *Stowarzyszenia*. Wiązał z nim swoje ogromne nadzieje na realizację wielu zadań, ale przede wszystkim na integrację środowiska ludzi zaangażowanych w Kościele i na uczelniach katolickich w sprawę mediów, oraz, po drugie, na stworzenie silnego mechanizmu i środowiska lobbującego na rzecz edukacji medialnej i dziennikarskiej.

Możemy się wiele uczyć i nauczyć od Księdza Profesora w kwestii dokumentowania podejmowanych projektów i zamierzeń. Był Mistrzem solidności w przygotowywaniu takiej dokumentacji. Wiele szczegółów dotyczących historii tego projektu Księdza Profesora pod nazwą PSEMiD, możemy znaleźć we wspomnianym wywiadzie oraz w pozostawionej dokumentacji książkowej. Obecnie warto natomiast pokazać główne obszary potencjalnych działań Stowarzyszenia, jak również podstawy teologiczne, pastoralne i medialne potrzeby zaangażowania się w to dzieło, pamiętając, że podstawową inspiracją i głównym punktem odniesienia było dla Księdza Profesora nauczanie Kościoła. Warto zatem przywołać argumenty, którymi się kierował Ksiądz Profesor w tworzeniu PSEMiD-u.

Jednym z najważniejszych zadań edukacji medialnej i dziennikarskiej jest pomoc ludziom w tworzeniu dobrych mediów oraz pomoc w właściwym odbiorze mediów. Podejście Kościoła do środków społecznego przekazu jest zasadniczo pozytywne i zachęcające¹ - traktuje on te narzędzia nie tylko jako wytwory ludzkiego geniuszu, lecz także jako wielkie dary Boga i prawdziwe znaki czasu. Kościół nie pozostaje z boku wobec wyzwań czasu epoki medialnej, zarówno w swoim nauczaniu, jak i w praktycznej działalności. Istnieje wiele dokumentów Kościoła na ten temat: dokumenty soborowe, papieskie, Papieskiej Rady ds. Mediów, orędzia, homilie, przemówienia, listy, w których Stolica Apostolska i Ojciec święty troszczy się zarówno o dzieło głoszenia Dobrej Nowiny

¹ Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w mediach*, Watykan 2000, nr 4.

przez media, jak i wskazuje fundamenty etyczne dla wszystkich zaangażowanych w komunikację społeczną.

Z perspektywy nauczania Kościoła dotyczącego etyki mediów, ewangelizacji medialnej, edukacji medialnej i formacji medialnej, można wyróżnić kilka ważnych obszarów zaangażowania Kościoła we współczesną mediosferę, co również wskazuje na podstawowe obszary działalności Stowarzyszenia. Edukacja medialna i dziennikarska winna być realizowana w kilku obszarach.

1. Wychowanie do odpowiedzialnego odbioru mediów

Do odbioru mediów trzeba uczyć i wychowywać. Jest to zadanie każdego człowieka, szczególnie zaś tych, którzy podjęli się zadań wychowawczych i edukacyjnych: rodziców, nauczycieli wychowawców, katechetów, psychologów, duszpasterzy itd. Troska wychowawcza i edukacja medialna jest ukierunkowana przede wszystkim na dzieci i młodzież, którzy są głównym podmiotem wychowania i są także najbardziej narażeni na medialne oddziaływanie. Trzeba kształtować odpowiednie postawy do odbioru mediów: postawę krytycyzmu, odpowiedzialnego wyboru, twórczej aktywności; kształtowanie tych postaw przy pomocy metod i wskazań pedagogiki mediów należy włączyć w całościowy proces formacji własnego sumienia i duchowego rozwoju. W pierwszym rzędzie konieczna jest szeroka praca edukacyjna i formacyjna, tak aby media znane były i wykorzystywane w sposób świadomy i odpowiedni.

2. Samochowanie i formacja duchowa do odpowiedzialnego odbioru mediów

Podstawowym warunkiem wychowania medialnego jest to, że wychowawca sam musi być dobrym użytkownikiem mediów i sam musi się w tym względzie wewnętrznie formować. Aby podejmować dzieło wychowania sprawnego użytkownika mediów w młodym pokoleniu, trzeba kontynuować trud własnej formacji i samowychowania. Co więcej, z perspektywy duchowości chrześcijańskiej, nie chodzi tylko o kształtowanie sprawnego użytkownika mediów, ale o coś więcej: o powołanie do świętości w dzisiejszym medialnym świecie. To jest główny cel działań edukacyjnych i formacyjnych, opartych na fundamencie chrześcijańskiego powołania do świętości.

3. Przygotowanie kadry odpowiedzialnych ludzi mediów i komunikacji

Wyzwania cywilizacji informacyjnej stawiają wobec ośrodków akademickich zadania kształcenia profesjonalnych kadr dziennikarskich oraz przygotowania fachowców w dziedzinie komunikacji społecznej, edukacji i wychowania medialnego. Ludzie mediów winni uzyskać nie tylko fachowe przygotowanie zawodowe, ale też możliwość właściwej orientacji etycznej, opartej na prawdzie o człowieku. Ośrodki te winny gwarantować zarówno zdobycie potrzebnej wiedzy i umiejętności w zakresie mediów i komunikacji, jak i odpowiednią formację duchowo-etyczną.

4. Troska duszpasterska o ludzi mediów i ich formację duchową

„Ważną rzeczą jest zagwarantowanie formacji i duszpasterskiej troski pracownikom przekazu. Ci mężczyźni i kobiety są często przedmiotem szczególnych nacisków i stają wobec dylematów etycznych, jakie przynosi ich codzienna praca; wielu z nich szczerze pragnie wiedzieć i praktykować to, co jest sprawiedliwe na polu etyki i moralności i oczekuje od Kościoła wskazówek i wsparcia. „(...) Również światu mediów potrzebne jest Chrystusowe odkupienie” – pisze Jan Paweł II w swoim Liście apostołskim *Szybki rozwój*². Ten sam postulat formacji ludzi mediów, jako zadania dla Kościoła, określił Kościołowi w Polsce Ojciec święty Benedykt XVI w czasie wizyty „Ad limina” pod koniec roku 2005: „Ważnym zadaniem pasterzy Kościoła, obok troski o fachowe przygotowanie pracowników mass mediów, jest przede wszystkim ich formacja duchowa, ludzka i etyczna”³. W tym celu narzuca się potrzeba podjęcia pewnych działań formacyjnych, które można sprowadzić do trzech podstawowych opcji: formacja, uczestnictwo, dialog. Wszystkie trzy opcje są obecne w medialnej trosce duszpasterskiej.

5. Troska o etykę mediów

Kościół stara się o „ludzkie” oblicze mediów, o właściwy kształt mediów, o ich fundament etyczny oparty m.in. na zasadzie poszanowania godności ludzkiej, zasadzie odpowiedzialności osobistej i społecznej, zasadzie dobra wspólnego. Służyć odpowiedzialnie osobie ludzkiej, budować wspólnotę opartą na sprawiedliwości i miłości oraz mówić prawdę o życiu człowieka i jego transcendentnym celu – jest i pozostanie centralnym zadaniem etyki mediów.

Ojciec święty Jan Paweł II w swoim Liście Apostołskim *Szybki rozwój* z 2005 r. wskazał na podstawowe ramy i zasady etyki mediów, dotyczące zarówno nadawców, jak i odbiorców. Warto przytoczyć jego słowa, które winniśmy traktować jako wskazania na dziś i jutro cywilizacji medialnej. „W organicznej i prawidłowej wizji rozwoju istoty ludzkiej media mogą i powinny promować sprawiedliwość i solidarność, przekazując w sposób skrupulatny i prawdomówny wydarzenia, analizując w sposób wyczerpujący sytuacje i problemy, dopuszczając do głosu odmienne opinie. Najwyższe kryteria prawdy i sprawiedliwości w dojrzałym korzystaniu z wolności i odpowiedzialności, stanowią horyzont, na którym sytuuje się autentyczna deontologia w korzystaniu z nowoczesnych potężnych środków społecznego przekazu”⁴. Ten tekst można uznać za najbardziej kompaktowe ujęcie etyki mediów, za najkrótszy „podręcznik etosu dziennikarskiego” lub za najkrótszy kodeks deontologii medialnej. Taką wizję etyki mediów i etyki dziennikarskiej promował i realizował ks. prof. Antoni Lewek.

² Jan Paweł II, *List apostolski „Szybki rozwój”*, Watykan 2005, nr 3-4.

³ *Benedykt XVI do biskupów polskich*, Poznań 2005, s. 12 i n.

⁴ Jan Paweł II, *List Apostołski „Szybki rozwój”*, nr 3.

6. Ewangelizacja i promocja wiary poprzez media

Kościół sam aktywnie tworzy i utrzymuje media jako narzędzia ewangelizacji. Od początku swojej misji ewangelizacyjnej Kościół starał się głosić Ewangelię „na areopagach”, wykorzystując różne sposoby i środki komunikacji międzyludzkiej. Podstawowym jednak sposobem przekazywania Ewangelii „wszystkim narodom” (Mk 16.15) było słowo mówione, pisane i później drukowane. W miarę rozwoju nowych form komunikowania myśli, Kościół zaczął je kolejno wykorzystywać do celów apostoelskich, ponieważ „byłby winien przed swoim Panem, gdyby nie użył tych potężnych mocy, które ludzki umysł coraz bardziej usprawnia i doskonali”⁵.

7. Troska o właściwe informacje i *public relations* Kościoła

„Trzeba włączyć samo orędzie [ewangelii] w tę «nową kulturę», stworzoną przez nowoczesne środki przekazu (...) z ich nowymi językami, nowymi technikami, nowymi postawami psychologicznymi. (...) Kościół bowiem (...) jest wezwany do zespolenia zbawczego orędzia z «nową kulturą», którą potężne narzędzia komunikowania tworzą i nagłaśniają. Odczuwa on, że posługiwanie się techniką i technologią współczesnej komunikacji jest integralną częścią jego misji w trzecim tysiącleciu”⁶. Jest to zadanie, które realizowane jest w obszarze rzeczników prasowych, informacji religijnej oraz *public relations* Kościoła rozumianego jako informacyjno-formacyjna obecność, uczestnictwo i dialog Kościoła ze współczesnym światem.

8. Uczestnictwo w interdyscyplinarności badań medialnych

Formacja, dialog i uczestnictwo w świecie mediów wymaga także zaangażowania się Kościoła w interdyscyplinarne badania mediów z obszaru filozofii i teologii kultury, socjologii, psychologii i etyki mediów, z obszaru pedagogiki i wychowania, lingwistyki i kulturoznawstwa itd., które winny być prowadzone w ośrodkach akademickich w kontekście i w dialogu ze współczesną wiedzą medioznawczą, dziennikarską i edukacyjną. Kościół winien podejmować wyzwania cywilizacji medialnej, włączając się w kształtowanie „nowej kultury medialnej” dla dobra człowieka.

Jednym z najważniejszych zadań *Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Medialnej i Dziennikarskiej im. Jana Pawła II* jest – zgodnie ze statutem – organizowanie dorocznych konferencji naukowych. Statut stanowi również, że mają się one odbywać w październiku, w którym przypada kolejna rocznica wyboru Jana Pawła II, patrona *Stowarzyszenia* – jak przypomniiał Ksiądz Profesor w udzielonym przez siebie wywiadzie. I zapowiedział: „Natomiast w roku 2010 planujemy zorganizowanie październikowej konferencji na temat: *Edukacja medialna jako zadanie społeczne i pastoralne*. Jej celem jest oczywiście naukowa refleksja nad tematem *edukacji medialnej*, ale przede wszystkim

⁵ Paweł VI, *Encyklika „Evangelii nuntiandi”*, Watykan 1975, nr 45.

⁶ Jan Paweł II, *Instrukcja duszpasterska „Aetatis novae”*, Watykan 1992, nr 11.

zainspirowanie i uzasadnienie potrzeby wprowadzenia edukacji medialnej jako obowiązkowego przedmiotu do Wyższych Seminariów Duchownych i szkół katolickich. Skoncentrujemy się wprawdzie na szkolnictwie katolickim, jednak nie bez intencji szerszego oddziaływania i wpływania na proces edukacji medialnej polskiego społeczeństwa. Materiały z odbywanych konferencji – referaty i plony dyskusji – będą sukcesywnie wydawane drukiem, stając się cennym źródłem oraz drogowskazem dla zaangażowanych w dziełach edukacji medialnej i dziennikarskiej w Polsce.”

Ksiądz Profesor nie zdążył... Zostawił nam zadania do wykonania. Na końcu wywiadu napisałem słowa, które raz jeszcze powtórzę, wyrażające wdzięczność m.in. za dzieło PSEMiD: *Księżę Profesorze, dziękując za całość udzielonych w naszej rozmowie informacji, pragnę na koniec serdecznie pogratulować tego wielkiego dzieła, jakim jest niewątpliwie Polskie Stowarzyszenie Edukacji Medialnej i Dziennikarskiej im. Jana Pawła II. Życzę również – podobnie jak to uczyniło wielu cytowanych tu biskupów polskich – by dzieło to jak najdynamiczniej się rozwijało i jak najowocniej służyło sprawie edukacji medialno-dziennikarskiej w Polsce.* Tego sobie wszyscy życzymy, podejmując zadania, jakie nam zostawił w Psemidzie Ksiądz Profesor. On patrzy z Domu Ojca, jak ufamy, dlatego też warto na koniec przywołać wielkie wołanie błogosławionego Jana Pawła II, które nam pozostawił jako duchowy testament na trzecie tysiąclecie, a więc na czas cywilizacji medialnej. „Nie lękajcie nowych technologii. One są (...) do naszej dyspozycji, aby odkrywać, używać, zapoznawać z prawdą, także z prawdą o naszej godności i o naszym przeznaczeniu, (...) zachowując stale żywą w tym świecie, który mija, wieczną perspektywę Nieba⁷.” Właściwa formacja medialna pozwala dobrze wykorzystywać osiągnięcia współczesnej techniki i uczynić je także drogą do osobistej świętości. I myślę, że tego nam także życzy z Domu Ojca Ksiądz Profesor Antoni Lewek. ■

O AUTORZE:

ks. dr hab. Michał Drożdż, prof. UPJPII – (ur. 1958) – polski duchowny katolicki, kapłan diecezji tarnowskiej, teolog, filozof, medioznawca, redaktor, doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie nauk o poznaniu i komunikacji społecznej, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, przewodniczący Sekcji "Aksjologii Komunikowania" PTKS, zastępca przewodniczącego Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Medialnej i Dziennikarskiej, członek Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich oraz Katolickiego Stowarzyszenia Dziennikarzy. Jest dyrektorem Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, kierownikiem Katedry Mediów i Komunikacji Społecznej Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Jest redaktorem naczelnym "Studia Socialia Cracoviensia". Specjalizuje się w filozofii mediów i komunikacji, teorii dziennikarstwa, filozofii kultury, aksjologii komunikowania. Autor kilkudziesięciu artykułów oraz książek z obszaru filozofii nauki, filozofii mediów, teorii mediów, etyki mediów.

⁷ Jan Paweł II, *List apostolski „Szybki rozwój”*, Watykan 2005, nr 14.